

ZADRUGA.

Glasilo »Zadružne Zveze v Celju«.

Vabilo

k

izrednemu občnemu zboru

„Zadružne Zveze v Celju, registrovane zadruge z omejeno zavezo“,

ki se bode vršil

v četrtek, dne 22. septembra 1910 ob 10. uri dopoldne v mali dvorani

Narodnega doma v Celju.

DNEVNI RED:

1. Poročilo o stanju „Zadružne Zveze v Celju“.
2. Denarna centralizacija.
3. Nadaljnje znižanje letnih doneskov.
4. Volitve v načelstvo.
5. Volitve v nadzorstvo.
6. Slučajnosti.

K obilni udeležbi vabi

načelstvo.

Opomba: Glasom § 35 ima vsak zadružnik pravico glasovati pri občnem zboru v vseh v § 34 navedenih točkah in ima vsak delež po 10 kron eden glas, vendar ne sme imeti nobeden posamezni udeleženec občnega zbora za svoje deleže več kakor eden sto glasov. Zadruge zastopa pri občnem zboru njen načelnik ali kak drug pooblaščenec, ki mora biti ud katere izmed v „Zvezi“ učlanjenih zadrug. Vsak pooblaščenec, bodisi načelnik, bodisi kak drug, se mora legitimirati s tozadevnim v seji načelstva sklenjenim pravilnim pooblastilom ali pa z dotično deležno listino.

Gospodarski polom na Koroškem.

L. 1900. so nemški in slovenski krščanskosocialni politiki na Koroškem iz političnih razlogov ustanovili »osrednjo blagajno kmetijskih zadrug«, to je zvezo zadrug, osnovanih od pristašev krščansko-socialne stranke. Ustanovitev se je izvršila ne toliko iz gospodarskih razlogov, ampak iz nasprotstva proti obstoječi deželni zvezi zadrug, ki je bila pod oblastjo in kontrolo deželnega odbora, kateri je bil v rokah nemških nacionalcev. Vodilno vlogo pri ustanovitvi centralne blagajne sta imela monsignor Weiss in odvetnik dr. Pupovac, znana voditelja nemških krščanskih socialcev, poleg njih pa tudi Slovenec monsignor Podgorc, kateri je takrat naravnost proti naši celjski zvezi deloval in priklopil več slovenskih zadrug novoustanovljeni centralni blagajni.

Omenimo še naj kratko, da se je takoj po ustanovitvi naravno začel oster konkurenčni boj med obema združnima zvezama, kar je dalo ministerstvu leta 1902 povod, da je sklicalo na Dunaj enketo prizadetih činiteljev z namenom, doseči sporazumljenje in združitev. To se ni posrečilo, ker sta zastopnika centralne blagajne monsignor Weiss in dr. Pupovac stala na odločno odklonljivem stališču, in je dr. Pupovac izrecno izjavil, da oni (t. j. krščanskosocialna stranka) rabijo zadruge, ker če imajo večino teh, imajo moč v deželi.

ln sedaj piše dnevno časopisje dan za dnem o strašni nesreči, ki je koroško prebivalstvo zadela vsled brezvestnega gospodarstva predsednika centralne blagajne Weissa. Zato je prav, da tudi mi poročamo o slučaju obširneje, da se spozna resnica, da vodstvo združnega gibanja ni stvar zaupanja v kako socialno višje stoječo osebo, ampak zadeva poštenosti in pravičnosti. Poročamo na podlagi poročila, ki je je podal najkompetentnejši faktor: splošna zveza avstrijskih kmetijskih zadrug v svojem glasilu »Oesterreichische landwirtschaftliche Genossenschaftspress« v št. 168 z dne 7. septembra t. l.:

»Centralna blagajna kmetijskih zadrug na Koroškem, r. z. z o. z. v Celovcu, je prišla vsled brezvestnega in nekontroliranega gospodarstva svojega predsednika v take težkoče, da se bo težko dal odvrniti konkurz, oziroma likvidacija. Ker je centralna blagajna poldrugo leto sem članica splošne zveze in ker na drugi strani poročila dnevnega časopisja ne odgovarjajo povsem resnici, hočemo v naslednjem dejansko stanje resnično predložiti.

»Centralna blagajna« se je ustanovila l. 1900 kot reg. zadr. z om. zav. in je do leta 1908 delovala brez pogrška. Koncem leta 1909. je štela 63 rajfajzenovk, med temi pet slovenskih, tri kmetijska društva, eno nakupovalno in prodajalno zadrugo, eno skladiščno zadrugo, eno zadrugo za predelovanje sadja in eno za vnovčenje živine.

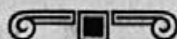
Ko je splošna zveza avstr. kmet. zadrug avgusta 1909. leta zvršila prvo obligatorično revizijo, so našli in grajali revizorji številne organizatorične in poslovne pomanjkljivosti, predvsem pomanjkanje nadzorstva, pomanjkanje kontrole delovanja predsednikovega, ter dejstvo, da ni bilo blagainika, ki bi ga glasom pravil moral odbor nastaviti. Poleg tega se je zabeležilo nešteto drugih pomanjkljivosti, med drugim nezadostno poslovanje odbora, ki se je sešel le enkrat ali dvakrat v letu, in zahtevalo se je odpravo teh pomanjkljivosti. Pripomniti je, da so bili zapisniki pisani na navadne pole, kar se je seveda tudi grajalo; le tako je bilo mogoče, da je predsednik Weiss pri takratni reviziji pustil izginiti en protokol iz l. 1909, ki se je pri sedanjí reviziji našel, in ki bibil že takrat revizorje opozoril na protipravilno in sumljivo dajanje kredita. Tako pa je razmerje centralne blagajne k firmi Kayser & Palese, ki v sedajni aferi igra tako žalostno ulogo, osebito pa financijelno razmerje Centralne blagajne do te firme, moralo ostati skrito revizorjem, dasi se je že takrat pričelo. Glasom bilance in glasom podatkov predsednika je bil namreč takrat ves odvišen denar Centr. blagajne v znesku K 1,554.787'54 naložen pri neki celovški privatni banki na $4\frac{1}{2}\%$ no obrestovanje, in revizorjem so se pokazale pravilne vložne knjižice te banke čez navedeno vlogo. Samoobsebi umevno se je v revizijskem poročilu vložek tako velike vsote na enem mestu, osebito pri privatnem bankirju, ki ni podvržen niti javnemu polaganju računov niti reviziji, označil kot jako nevaren, in se je povrh tega grajalo, da ni tozadevno nikakega odborovega sklepa. Nujno se je priporočalo, večji del vloge dvigniti in naložiti pri raznih drugih sigurnih denarnih zavodih. Kakor se je sedaj izkazalo, je bil denar že takrat oddan firmi Kayser & Palese. Žalibog se je vršil prihodnji občni zbor šele 26. junija 1910, torej celih deset mesecev po reviziji, in pri tem občnem zboru je predsednik Weiss sicer prečital obširno revizijsko poročilo splošne zveze, a je izpustil skoro vsa mesta, ki govore o pomanjkljivostih. Tudi se ni vršila odborova seja o izidu revizije, kakor je to predpisano v revizijski postavi, tako da člani odbora ter zastopniki včlanjenih

zadruge, ki so predsedniku Weissu neomejeno zaupali, sploh niso nič izvedeli o grajanih pomanjkljivostih. Sploh pa so revizorji obenem konstatirali, da se tudi poročilo o reviziji, ki jo je l. 1907. izvršil sodnijsko določeni revizor, ni naznanilo občnemu zboru.

Šele julija t. l. se je ob priliki zemljeknjižne transakcije spoznalo pravo razmerje Centralne blagajne do špekulantske firme Kayser & Palese, nakar so tudi dnevni časopisi o stvari razpravljali. Splošna zveza je takoj odredila revizijo, ki je, žal, razkrila najžalostnejše razmere.

Predsednik Weiss, ki je po zadnjem občnem zboru izginil, je izza lanske revizije strašno gospodaril, kar mu je bilo lahko, ker je, kakor rečeno, oskrboval posle Centralne blagajne čisto sam, uporabljajoč uradnika društva Sv. Jožefa, ki je baš zraven pisarne Centralne blagajne imelo svojo pisarno in vkljub nujnemu nasvetu revizorjev ni nastavl stalnega osebja za Centralno blagajno. Izplačal je firmi Kayser & Palese v Trgu proti pravilom in brez vednosti odbora in občnega zbora počasi posojila v višini 3.410.000 K, katere je firma v rudnik v Sonnerbergu investirala. Tako zelo je bil predsednik Weiss v rokah monsignora Kayserja, šefa firme Kayser & Palese, (ki je bil sedaj aretiran), da mu je izpostavil na njegovo zahtevo celo hranilno knjižico čez 350.000 K, dasi ni dobil od Kayserja niti vinarja denarja, ampak le nekaj popolnoma nič vrednih akcij nekega od njega v Londonu ustanovljenega podjetja, katero hranilno knjižico je Kayser potem pustil v Švici pri neki privatni firmi lombardirati; ta firma sedaj terja Centralno blagajno. Druga taka fingirana hranilna knjižica v znesku 365.666 K se baje nahaja pri neki italijanski narodni banki. Tudi drugim posameznikom in duhovniškim organizacijam je Weiss dovolil večja posojila, ki so zdaj deloma neiztirljiva. Najbolj žalostno pa je, da je vsled velikega zaupanja, ki ga je užival predsednik Weiss, 51 včlanjenih rajfajznovk vložilo odvišne vsote v znesku K 3.009.631'79 pri Centralni blagajni, kateri denar je najbrž ves izgubljen.

V teh razmerah je konkurz Centralne blagajne neizogiben. Seveda se bo poskusilo vse, da se bo obvarovalo vlagatelje in in člane zadrug, kateri edini nas interesirajo, škode.«

Prvi slovanski narodno-gospodarski kongres v Ljubljani.

Slovansko narodno-gospodarsko društvo na Dunaju je dne 14. in 15. avgusta priredilo v Ljubljani s sodelovanjem glavnih narodno-gospodarskih ter osrednjih poljedelskih in obrtnih korporacij iz vseh avstrijskih slovanskih dežel slovanski narodno-gospodarski kongres.

Ta kongres je bil prvi poskus zblížati avstrijsko Slovanstvo na gospodarskem polju ter ustvariti organizacijski temelj k trajnemu gospodarskemu sodelovanju slovanskih narodov v Avstriji. Podati je imel pregled dosedanjega razvoja posameznih slovanskih narodov v Avstriji v glavnih strokah njihovega delovanja, podati primerjujočo sliko njihovega današnjega narodno-gospodarskega stanja ter poudariti najvažnejše točke za bodoče delovanje s posebnim ozirom na sodelovanje z ostalimi slovanskimi narodi. A ljubljanski kongres se ni omejil samo na to gotovo velepomembno informativno nalogo. Ustvarjala se je na njem organizacijska podlaga za državne zveze slovanskih poljedelcev, obrtnikov in tudi trgovcev, da bi tako skupni interesi slovenskega poljedelstva, obrtništva in trgovstva izdatneje mogli biti varovani v širšem okvirju državne, a slovanske organizacije. Trdno se nadejamo, da je bil prvi slovanski narodno-gospodarski kongres temelj skupnemu gospodarskemu delu avstrijskih Slovanov. Na kongresu so odlični slovanski narodno-gospodarski strokovnjaki podali referate, in sicer o vseobčnih narodno-gospodarskih, poljedelskih, obrtnih in trgovinskih vprašanjih.

Poslanec Jirousek iz Prage je poročal o zadružni obrtniški organizaciji v kraljestvu Češkem. Ravnatelj Sedlak iz Prage je govoril o poljedelskem zadružništvu na Češkem. Konsulént Andel iz Brna: O razvoju in današnjih težnjah organizacije češkega obrtništva na Moravskem in o ustanovitvi drž. zveze slovanskih obrtnikov. Poslanec Votruba iz Brna: O današnjem stanju češke trgovine in o organizaciji češkega trgovstva na Moravskem. Posl. dr. Novak iz Ljubljane: O slovenski trgovski organizaciji. Obč. svetovalec Franchetti iz Ljubljane: O obrtniški slovenski organizaciji. Poslanec Ivanišević iz Dalmacije: O gospodarskih razmerah v Dalmaciji. Cesarski svetovalec Maša iz Brna: O češkem poljedelstvu na Moravskem. Prof. Kresa iz Brna: O gospodarskih razmerah na slovanskem

jugu. Ravnatelj Rožman iz Ljubljane: O današnjem stanju slovanskega poljedelstva in zadružništva. I. Vorický iz Prage: O ciljih in sredstvih slovanske vzajemnosti na gospodarskem polju. Slednjič ravnatelj Pokorný iz Trsta: O slovanskem bankovstvu.

Po dvednevnih razpravah je sprejel kongres sledeče resolucije.

»Slovanski narodno-gospodarski kongres v Ljubljani dne 14. in 15. avgusta 1910 tolmači prepričanje odličnih zaščitnikov in prijateljev Slovanstva o nujnosti narodno-gospodarskega napredka slovanskih narodov ter priznava v to svrho nujno potrebo, da bi se narodno-gospodarske organizacije razširjale in razvijale in da bi se tam, kjer še niso, ustanovljale v svrhu pospešitve proizvodnje, razširjanja, razpečavanja. V krajih in kronovinah, kjer je to potrebno, je uporabljati pri tem izkušnje v že obstoječih organizacijah, in sicer s pomočjo v ta namen ustanovljenih faktorjev. Ta osnovna misel zadeva kulturne in gospodarske potrebe vseh slov. narodov s pristavkom, da naj močnejši in izkušenejši pomagajo slabejšim.

Slovanski narodno-gospodarski kongres je konstatiral pomanjkljivosti in potrebe narodno-gospodarskega in kulturnega razvoja in sprejme delni načrt, kako naj se deluje za povzdigo in pospešitev narodnega gospodarstva v slovanskih krajih in kronovinah.

Negovanje vzajemnih gospodarskih stikov se priznava za propešno in potrebno.

Glavna potreba je, da bi se poleg ustanavljanja in ojačevanja raznih lokalnih, okrajnih in deželnih narodno-gospodarskih organizacij osnovalo tudi močne državne zveze.

Kongres odobruje dosedanje korake za osnivanje zvez slovanskih obrtnikov in trgovcev. Slovanskemu narodno-gospodarskemu društvu se nalaga, naj v smislu sklepa tega kongresa uvede daljne korake. Udeležniki kongresa, poedinci in organizacije, katere se bodo o tem še izrazile, pristopajo Slovanskemu narodno-gospodarskemu društvu na Dunaju kot člani, katero kot slovansko narodno-gospodarsko središče določa potom odsekov na podlagi danih sredstev podrobnosti delovanja, opravlja tekoča opravila ter zahteva od medsebojnih poljedelskih, obrtnih in trgovinskih organizacij, da poverijo delo specialnim organizacijam in poedincem predloge in njih izvršitev, ter skrbi za priprave za prihodnji narodno-gospodarski kongres.

Kongres poziva udeležence — poedince in organizacije — naj Slovansko narodno-gospodarsko društvo v tem delu krepko podpirajo ter marljivo sodelujejo.

Na kongresu podana poročila in dodatne popolnitve k poročilom, kakor tudi predlogi in sklepi kongresa, naj se po možnosti razširjajo v krogih interesentov v svrhu proučevanja in uresničevanja sklepov in navodil kongresa.

Slovanski narodno-gospodarski kongres poziva vse slovanske udeležnike, prisotne in neprisotne, naj varujejo z ozirom na vseobči narodno-gospodarski razvoj svoje narodno-gospodarske interese s pomočjo vseh primernih sredstev.«

Sprejela se je tudi še dodatna rezolucija, katero so predlagale posamezne sekcije kongresa:

»Pospeševati in organizovati slovansko šolstvo in sicer ljudsko, meščansko, srednjo in visoko, dalje strokovno, in to zlasti na slovanskem jugu.

Od slavne c. kr. vlade se zahteva, da ustanovi čim preje trgovske akademije v Ljubljani in v Splitu ter srbohrvaško trgovsko in nautično akademijo v Trstu.

Omejiti izseljevanje ali pa tako organizirati, da se vrši s posredovanjem le slovanskih tvrdk in pa kolikor mogoče le v slovanske dežele. Skrbi naj se tudi za stalno zvezo izseljencev.

Zahtevati pravično zastopstvo v vseh uradih, od najmanjših do najvišjih, trgovskih zbornicah in enakih organizacijah.

Ustanavljati deželne organizacije za pospeševanje tujskega prometa, ki naj bi uživale, kakor drugod, tudi pri nas državne podpore.

Stremiti za tem, da se dosedanja politična desorganizacija ne prenaša na gospodarsko polje in tako ne moti skupnega dela.

Obračati pozornost na to, da vladajo med vsemi slovanskimi denarnimi zavodi prijateljski stiki. Pozdravlja se namen ustanoviti »Vseslovansko banko«.

Slovansko časopisje se naproša, naj podpira na primeren način slovansko narodno gospodarstvo in se mu priporoča, zlasti dobro kontrolirati poročilo tujih, nam večinoma neprijateljskih časopisov.

Podpirati razvoj slovanskega zavarovanja zlasti na jugu.

Kongres poudarja, da leži edino v samopomoči rešitev slovanskih narodov in sicer kar se tiče kulture, narodnega gospodarstva, kakor tudi politike.

Ustanovi naj se stalni državni sekretariat na Dunaju »Zveze slovanskih obrtnikov avstrijskih«, in se nalaga v tem oziru »Slo-

vanskemu narodno-gospodarskemu društvu« na Dunaju, da ukrene takoj tozadevne korake.

Vzame se na znanje, da je izdelala »Deželna zveza čeških trgovskih gremijev« v Pragi pravila za »Državno zvezo slovanskih trgovcev« in se priporoča hitra ustanovitev tega društva, ki naj ima stalni sekretariat na Dunaju. Slovansko časopisje se na-proša, da objavi današnje resolucije v vseh listih.«

* * *

S tem je bil dvadnevni kongres končan. Sedaj je stvar vseh poklicanih slovanskih činiteljev uresničiti misli, sprožene in izražene na kongresu. Naj bi ne ostalo samo pri besedah, ampak naj bi se resno takoj in nevzdržema delalo na to, da se slovanska gospodarska sila krepí in jači v vseh panogah narodnega gospodarstva!

Zadružništvo na Japonskem.

Dr. T. Nishigaki, bivši tajnik japonskega centralnega društva zadrug, je objavil glede japonskih zadrug daljšo študijo, iz katere posnemamo:

Zadružništvo na Japonskem je jako starega datuma, ker že skozi več generacij se nahajajo zadružno upravljana žitna skladišča, potom katerih se v slučaju lakote pomaga revežem proti obrestim s semenskim in krušnim žitom, predvsem z rižem. Pod imenom »Ko« ali »Muzin« nahajamo že več let sem neko vrsto kreditnih zadrug, katerih člani svoje deleže obrokom vplačujejo in proti gotovi obrestni meri lahko dobijo posojila. Takih kreditnih zadrug je še danes na tisoče v deželi. Prebivalstvo se bavi v glavnem s kmetijstvom, zato so kmetijske zadruge v preteži. L. 1891. je minister notranjih zadev grof Shinagawa objavil prvo zadružno postavo, ki se je pa ozirala le na kreditne zadruge. Leta 1899. se je ta postava razširila za vse vrste zadrug in je stopila l. 1900 v veljavo. Po tej postavi imajo zadruge pravice juridičnih oseb. Dovoljeno jim je zasledovati sledeče cilje:

1. Dobavljati članom potrebni kapital in jim omogočati nalaganje prihrankov.
2. Prodajati pridelke članov, oziroma jih predelavati.
3. Nakupovati za člane na veliko in jim prodajati pri obrti ali za njih življenje potrebno blago na malo.

4. Posojati članom za pridelovanje blaga potrebna orodja.

Ni potrebno, da bi se zadruga omejila le na eden tu imenovanih namenov, ampak lahko izvršuje s svojo organizacijo vse obrate obenem. Koncem l. 1900 je bilo na Japonskem 21 zadrug na podlagi nove postave, od teh 13 kreditnih. Koncem leta 1907 jih je bilo že 5149, mej temi 1864 kreditnih. 194 zadrug je zasledovalo vse po postavi dovoljene jim cilje. 744 jih je bilo strogo produktivnih, ostale pa so vršile razne posle. Leta 1903 je štelo 571 zadrug 45.131 članov, l. 1907 pa 1623 zadrug 151.123 članov. Povprečno število članov je naraslo od 79 v l. 1903 na 93 l. 1907. Rezervni fond je znašal za zadrugo povprečno 700 K, za člana 3—4 K, posojila 5200 K, oziroma 60 K, hranilne vloge 3600 K, oziroma 36 K. Leta 1907 je štelo 1623 zadrug 151.123 članov, od katerih je bilo 121.136, to je 80,2% zaposlenih v kmetijstvu, 10.475 ali 6,9% je bilo v trgovini, 4,7% v obrti oziroma v industriji, 3028 t. j. 2% je bilo ribičev.

Par besed o gnojenju ozimin.

Oziminam radi gnojimo z domačim ali hlevskim gnojem; vsak kmetovalec ve, da nam daje le dobra zemlja kruha, kolikor ga je za vsakdanje potrebe treba. Želeti bi pa tudi bilo, da nam še nekoliko zrnja tudi za prodajo ostane, kajti brez denarja ne more nikdo shajati. Naši kmetovalci so navajeni, da se pečajo z vsemi kmetijskimi kulturami in če bi jih pridelovali le toliko, kolikor se jih doma porabi, s čim bi pa potem davek plačevali in skrbeli za druge potrebsčine, katerih doma ne najdemo. Če se tudi ne skupi pri jedni kulturi bogve koliko, vendar se vsota nabere, če ostane tukaj nekaj in tam nekaj. Gnojiti je torej treba, da bo nam žito rodilo več, kakor ga je za dom potreba. Velike važnosti je pa predvsem vprašanje: Kako in s čim bi se naj najbolj uspešno gnojilo? »S kom pa drugim, ko s hlevskim gnojem«, bo rekel naš kmetovalec. Odgovor je sicer popolnoma pravilen, toda pri tem je le to zlo, da ga nima nikdo toliko, da bi pognojil vsa svoja polja in svoje travnike v oni meri, kakor pač lačna zemlja zahteva.

Velikokrat se seje pšenica ali rž za deteljo ali katero drugo rastlino, kateri je bilo prej dobro pognojeno s hlevskim gnojem in je vsled tega dotični kmetovalec mnenja, da potem žitu ni treba gnojiti. To ne odgovarja resnici. V tem slučaju je najboljšje vzeti namesto hlevskega gnoja umetna gnojila in sicer bi se jih

potrebovalo na 1 hektar = $1\frac{3}{4}$ orala:

- 150 — 200 kg 40% kalijeve soli (ali 450 — 600 kg kajnita,)
- 500 — 600 » Tomasove žlindre in
- 150 — 200 » čilskega solitra.

Ravnanje z umetnimi gnojili je zelo priprosto in sledeče:

Kalijevo sol (ali pa kajnit) bomo pomešali prav dobro s Tomasovo žlindro ter to zmes kakih 14 ali 8 dni pred setvijo podorali ali vsaj dobro zavlačili. Neposredno pred setvijo se potrosi čilski soliter in sicer le ena tretjina od vse potrebne množine. Tega gnojila pa ni treba posebej zavlačevati. V obče je navada, da se rabi čilski soliter šele v spomladi kot vrhno gnojenje, vendar se priporoča ga potrositi eno tretjino že v jeseni, da rastline bujno in krepko zarastejo, predno jih dohiti mraz in sneg. In čilski soliter je ravno ono gnojilo, ki povspesuje bujno in hitro rast. Drugi dve tretjini čilskega solitra pa se potrosita v spomladi po vrhu in sicer prvi del, ko se je narava probudila, drugi pa 3 ali 4 tedne pozneje. Če pa žito po prvem gnojenju s čilskim solitrom v spomladi zelo raste, tedaj se naj drugi del popolnoma opusti, ker bi potem žito preveč zraslo in pozneje poglelo.

Če je pa kdo zamudil gnojiti v jeseni pred setvijo, tedaj še to prav lahko popravi s tem, da potrosi vsa gnojila — kalijevo sol, Tomasovo žlindro in tretjino čilskega solitra — po vrhu. Zimska in pomladanska vlaga bodeta že skrbeli, da prodrejo hranilne snovi v spodnje plasti do korenin. Poskusi so pokazali, da je prineslo takšno gnojenje prav lepe uspehe.

Glede gnojenja s čilskim solitrom v spomladi je še treba povedati, da se naj trosi ta ob času, ko so rastline suhe, kajti na mokrih obvisi ter jih lahko osmоди. Gnojenje pa ni pravilno in ne prinese pravega uspeha, če manjka le eno zgoraj navedenih gnojil.

Zadruga kot najemnik.

Zemlja ostane vključ vsemu naraščanju industrije in trgovine temelj in bodočnost naroda, zato treba njeno rodovitnost oziroma obseg rodovitne zemlje množiti od dne do dne. Nakup in najem, to sta dve obliki načina, kako se to vrši. Govoriti hočemo danes

v prvi vrsti o najemu veleposestev, katerih je sicer pri nas na Slovenskem malo, a vendarle nekaj.

Najem veleposestva je dvojen: bodisi da ga najme posameznik bodisi kaka skupina. Poslednji način zasluži posebno pozornost, ker pospešuje blagostanje in gospodarsko moč širših vrst naroda. Danes lastniki veleposestev (grajščaki itd.) neradi dajejo svojo zemljo v najem na drobno, dasi dosežajo s tem večji dobiček. Vzroki za to so različni: na eni strani težave pri izterjavanju najemnine, na drugi strani nemožnost dati v najem večje komplekse, strah pred izgubo najemnine ter pred padcem cene za posestva vsled slabega obdelovanja.

In vendar: v koliko krajih je na stotine malih posestnikov, ki bi radi imeli vsak kak kos »gosposke« zemlje. A lastnik da raje vse skupaj v najem kakemu bogatemu posamezniku (ponajveč židu).

Kar ne more pojedinec, to se lahko izvrši zadržnim potom. S tem odpade strah veleposestnika za redno plačevanje in slabo obdelovanje zemlje. Zadruga sama skrbi, da bi po malomarnosti posameznika ne bila oškodovana celota, skrbi za zvišanje rodovitnosti zemlje z osuševanjem i. dr., kar pri večletnem najemu in pri možnosti kredita lahko stori. Prvi tozadevni poskus v Avstriji se je izvedel v Hrabovi na Sev. Moravskem. Tam je precej kočarjev in delavcev. Bavili so se poprej vsi z različnimi deli, skusili si jemati zemljo v najem od kmetov, pri katerih so delali. V bližini je bila grajščina kneza Liechtensteina. V najemu je imel veleposestvo neki Brass, ki je imel v občini tovarne, in ki je i v tovarnah i med svojimi uslužbenci na grajščini pridno ponemčeval.

Končno so prizadeti kočarji in delavci sklenili ustanoviti zadrugo. Prijavilo se je takoj 57 članov s 113 deleži po 10 K in vzeli so v najem Liechtensteinovo grajščinsko zemljo v obsegu 113 oral. Korist imata oba dela. Liechtenstein je dobil primeroma višjo najemnino in je zato dal posestva osušiti, najemniki pa so razmeroma malo plačali najemnino in niso bili več odvisni od od nemške tovarne. Plačajo najemnino 5677 K 62 vin. na leto, zadruga pa ima leto za letom lep čisti dobiček. In vsi zadržniki, ki so bili poprej po večini socijalni demokratje, se zdaj te stranke izogibajo.

Poskus tamkaj se je torej dobro posrečil in ni dvoma, da bi, kjer bi nanekla prilika in potreba, bilo enako tudi pri nas.

Gospodarske razmere v hrvatskih deželah.

Iz nekega predavanja dalmatinskega državnega poslanca don Fran Ivaniševića posnemamo sledeče:

Površina hrvatskih dežel znaša 111.365 km² (Hrvatska-Slavonija 42.530 km², Bosna in Hercegovina 51.000, Dalmacija 12.835, Istra 5000). Na tej površini živi 5.142.879 duš. Je to najlepši kos zemlje v srcu Evrope, i po blagosti podnebja i po obilici rek, morja, otokov, planin in ravnin. Je 12 rek in večjih pritokov. Večjih planin je nad 30, ki presegajo morsko površino za 1500 — 2000 m. Od Trsta do Spiča je morske obali, v dolžini 972 km (Dalmacija 562, Istra 260, hrvatsko primorje 150). Zemljepisni položaj napram vzhodu je čisto dovoljen. Trst je sueškemu prekopu za 5500 km bližji nego Hamburk, za 1200 km nego Marsilja, in Split zopet je bližji za 500 km.

Dežele, v katerih prebivajo Hrvati, imajo vse pogoje za sijajni gospodarski, industrijalni in trgovinski razvoj. Žalibog se godi nasprotno. Vzroki temu in težave za gospodarski razvoj leže v sovražni politiki vlad v posameznih deželah zoper hrvatski živelj. Vkljub ogromnim gospodarskim proizvodom (vino, olje, duhan, živinoreja, ribarstvo, gozdarstvo itd.) se vendar mora povdariti žalostno dejstvo, da se več uvaža nego izvaža — in baš v tem leži gospodarsko nazadovanje. Brez dobrih železniških zvez je nemogoč izvoz in napredek.

Z gospodarskim razvojem v zvezi je industrijalni in trgovinski. Hrvatske vodne sile (Gračac, Vrbas, Krka, Cetina) se nahajajo že v tujih rokah. Industrijska podjetja v Dalmaciji: cement, slane ribe in parobrodstvo — so v krizi. In potem se še čudimo, če pri takih gospodarskih razmerah narašča izseljevanje, ki je narodna izguba?!

Naši ljudje se izseljujejo, tujec se priseljuje. V Hrvatski in Slavoniji je 140.230 Nemcev in 95.000 Madžarov. Tuje naselbine v Bosni napredujejo. L. 1900. je bilo tam 17.700 naseljencev, večinoma tujin narodnosti, l. 1905. jih je bilo že 63.216. Ti tujci zavzemajo 21.892 ha zemlje.

Odkupilo se je doslej 5354 kmetov z 3.841.731 K za 38.673 ha zemljišč; preostaja jih še 82.000. Hipotekarnih posojil na zemljiščih

v teh pokrajinah se računa na 250 milijonov. V tem oziru imajo nove gospodarske zadruge veliko zadačo. V zadružništvu je nova urejevalna moč za povzdigo gospodarstva. Dozdaj je v hrvatskih deželah osnovanih 886 gospodarskih zadrug z 185.000 zadružniki. Od 5 milijonov prebivalstva jih je 4 milijone kmetskega, ki so ga dozdaj brezvestno odirali razni špekulanti in ga prepuščali usodi. Zadružništvo je vzbudilo v širokih masah čut samozavesti, čut za delo, štedljivost in čut podjetnosti v svrhu gospodarskega napredka.

»T. L.«

Vporaba kalijevih soli za gnojenje.

Statistika kalijevega sindikata za l. 1909. kaže, da je avstrijsko kmetijstvo glede uporabe kalijevih soli v svrhu gnojenja znatno napredovalo. Dočim se je l. 1908. v totranski državni polovici uporabilo 95.183 q čistega kalija (100 kg kajnita = 124 kg čistega kalija, 100 kg 40% kalijeve gnoine soli = 40 kg čistega kalija), se je poraba v l. 1909. zvišala na 133.273 q, torej za 38.090 q, oz. za 40%. To dokazuje, da se je prepričanje o potrebi gnojenja s kalijem v avstrijskem kmetijstvu že globoko vkoreninilo, osobito ker iz statistike za l. 1909. tudi odseva zveza med gospodarsko intenzivnostjo in porabo kalija v posameznih kronovinah.

Nad srednjo mero (931 kg na 1 km² kmetijsko obdelane zemlje) stoje intenzivno kmetujoče dežele:

	s porabo
Šlesko	3631 kg čistega kalija
Moravsko	1954 » » »
Češko	1928 » » »
Solnograško	1545 » » »
Tirolsko	1514 » » »

na 1 km² kmetijsko obdelane zemlje, pod to mero pa

	s porabo
Kranjsko	780 kg čistega kalija
Predarlško	685 » » »
Nižje-Avstrijsko	573 » » »
Koroško	525 » » »
Štajersko	384 » » »
Zg. Avstrijsko	285 » » »

Primorsko	27'3	kg čistega kalija		
Gališko	20'8	»	»	»
Dalmacija	1'5	»	»	»
Bukovina	0'3	»	»	»

na 1 km² kmetijsko obdelane zemlje.

V svrhu primerjanja podajemo še spodnje zanimive številke, ki jasno kažejo, da se mora kalij uporabljati povsod, kjer se gre za to, staro obdelano zemljo ohraniti na višku plodovitosti. To je pa prvi pogoj za ohranitev kmetijskega značaja dežele, ker le dokler more kaka dežela vsaj večino potrebnih živil sama pridelovati, ostane v njej odporna sila. Pogin Grške, starega rimskega cesarstva, Španske itd. dovolj jasno dokazujejo, kaj se pravi, imeti žitno zakladnico daleč od domovine. (Rim je dobavljal n. pr. pred svojim propadom žito iz Sicilije).

**Poraba kalija v avstrijskem kmetijstvu v zadnjih 15 letih
1895—1909:**

	absolutno	r e l a t i v n o	
	t. j. skupna poraba kalija (K ₂ O) v q	t. j. skupna poraba v kg kalija	
		na 1 km ² kmet. obd. zemlje	na 1000 prebivalcev
1895	10.351	7'2	41'0
1896	11.758	8'2	46'6
1897	13.192	9'2	52'2
1898	15.899	11'1	63'6
1899	22.076	15'4	87'2
1900	22.810	15'8	87'4
1901	32.909	23'0	125'8
1902	31.772	22'3	121'5
1903	36.495	25'5	139'6
1904	48.853	34'1	186'8
1905	57.778	40'4	220'9
1906	68.410	47'8	261'6
1907	77.593	54'2	296'7
1908	95.183	66'5	364'0
1909	133.273	93'1	509'6

Poraba kalija v kmetijstvu najvažnejših držav v l. 1908. in 1909.:

D r ž a v e	a b s o l u t n o		r e l a t i v n o			
	t. j. skupna poraba v q kalija		t. j. skupna poraba v kg kalija			
	1908	1909	na 1 km ² kmet. obd. zemlje	na 1000 prebivalcev	1908	1909
Nemčija	2,729.893	3,059.600	778.7	872.8	4843.1	5428.0
Združene Države	1,165.370	1,484.787	69.5	88.5	1527.3	1945.9
Belgija	92.061	94.849	488.2	503.0	1375.3	1417.0
Nizozemsko	222.116	229.382	1095.0	1130.9	4351.8	4494.2
Francosko	153.447	176.451	46.8	53.8	401.0	461.1
Angleško	85.720	95.470	125.2	139.5	263.5	293.5
Škotsko	54.767	53.345	371.7	362.0	1224.6	1192.8
Irsko	19.671	22.692	91.3	105.3	441.2	508.9
Avstrijsko	95.183	133.273	66.5	93.1	364.0	509.6
Ogrsko	7.599	12.016	4.4	6.9	39.5	62.4
Švica	28.002	30.749	125.3	137.5	845.0	927.9
Italija	32.506	41.287	20.1	25.6	100.1	127.1
Rusija	55.670	88.384	4.3	6.9	54.1	85.9
Špansko	44.026	51.881	20.0	23.6	236.2	278.3
Portugalsko	3.292	5.428	7.2	11.8	60.6	100.0
Švedsko	148.520	156.716	425.6	449.1	2891.5	3051.1
Norveško	16.320	16.949	285.4	296.4	731.4	759.6
Dansko	38.071	34.740	149.2	136.1	1554.2	1418.2
Finsko	6.924	8.003	62.1	71.8	262.6	303.5
Druge države	93.699	104.264	—	—	—	—
skupna poraba	5,092.857	5,900.266	—	—	—	—

Nekoliko statistike o avstrijskem vinogradništvu.

Vinska kriza v naši domovini, namera vlade, naložiti našim vinogradnikom še nov vinski davek: vse to je vzrok, da se je začela tudi širša javnost zanimati za usodo in položaj avstrijskega vinogradništva. Zato ne bo neumestno, ako tudi mi prinesemo nekoliko statistike o njem.

Spodaj priobčujemo pregled, iz katerega je razvidno, da je avstrijsko vinogradništvo od l. 1875. do 1898. stalno napredovalo v zadnjem desetletju pa zopet deloma nazadovalo.

Od 30 milj. ha površine, kolikor meri Avstrija, je 28. milj. 249.864 ha obdelane zemlje. Vinogradov je 226 273 ha, t. j. 0'75% cele ali 0'80% obdelane površine. V nekaterih deželah (Bukovina, Zg. Avstrijsko, Galicija, Solnograško in Šlesko) sploh ni vinogradništva, v drugih (Češko, Koroško) igra le neznatno vlogo v narodnem gospodarstvu. V drugih deželah zopet ima vinogradništvo velikanski gospodarski pomen, n. pr. v Dalmaciji, kjer je 8% obdelane zemlje določene za vinograde, dalje pa na Nižjem Avstrijskem, Južnem Štajerskem in Primorskem. V vseh teh deželah je vinogradništvo i glede pridelka, i glede vinske trgovine velike važnosti.

Kar se tiče množine pridelka, stoji Nižja Avstrijska na prvem mestu. Od l. 1895. — 1899. jo je prekašala Dalmacija. Od leta 1905. — 1908. je padla Dalmacija na četrto mesto, prekosile so jo Štajerska, Nižja Avstrijska, Tirolska. Obseg vinogradov se v Dalmaciji krči. Osobito se opuščajo v krajih, kjer so trpeli vinogradi vsled mraza. Vkljub temu se množina pridelka vedno večja. Na Moravskem vinogradništvo stalno nazaduje. L. 1860 je bilo v tej deželi še krog 200.000 ha vinogradov, l. 1908. še komaj polovico tega. Štajerska se deli v srednje- in spodnještajersko vinarsko okrožje. Na Srednjem Štajerskem, kjer raste v prvi vrsti takozvani šilher, nazaduje vinarstvo, dočim v slovenskem delu napreduje, ker je podnebje za trto izvanredno ugodno. Na Koroškem je vinogradništva malo in stalno pojema. Kranjsko se deli na dolensko (cviček) in vipavsko vinarsko okrožje. Dolensko ima bolj značaj štajerskega in hrvatskega vinogradništva, Vipavsko pa spominja bolj na severno Italijo. Goriška nima tako dobrih vinogradov kot druge dežele in je tudi kletarstvo bolj slabo. V

D e ž e l e	Vinogradi v ha			povprečni pridelek v hl v letih								L. 1908 je bilo na 1 ha vinskoga pridelka v hl
	1875	1890	1908	1875-79	1880-84	1885-89	1890-94	1895-99	1900-04	1905-08		
Predarlško . . .	249	244	63	5.589	3.098	4.188	1.604	2.154	1.101	691	283	
Galicija . . .	—	—	50	—	—	—	—	—	—	134	107	
Tirolsko . . .	12.248	16.940	22.870	347.552	244.358	332.086	325.664	531.121	1.008.709	1.008.709	427	
Bukovina . . .	56	56	84	464	283	—	—	—	—	277	131	
Češko . . .	771	861	710	8.306	10.155	9.337	8.080	10.884	10.908	13.587	155	
Moravsko . . .	15.474	12.134	11.329	237.551	130.264	197.756	184.097	168.352	218.178	226.262	277	
Niž. Avstrijsko . . .	39.947	39.713	36.053	1.589.942	655.456	1.087.866	795.558	789.403	1.137.057	1.304.465	679	
Štajersko . . .	32.668	34.056	29.047	495.381	358.622	560.442	342.566	445.288	652.020	1.091.174	6404	
Koroško . . .	53	54	30	725	888	235	241	193	115	194	1502	
Kranjsko . . .	10.157	11.631	10.379	231.695	142.533	175.156	103.238	115.139	185.888	244.326	3706	
Goriško . . .	9.068	9.886	14.279	89.625	79.492	89.590	139.352	96.301	100.908	249.913	261	
Trst . . .	1.027	1.087	596	20.225	10.130	21.280	24.688	8.372	5.210	7.048	196	
Istra . . .	16.566	35.731	25.504	165.593	188.758	357.634	499.953	258.607	396.518	574.006	296	
Dalmacija . . .	67.743	72.256	75.279	1.157.572	1.154.876	1.291.640	1.253.224	1.061.277	1.043.073	786.267	131	
skupaj	206.527	234.645	226.273	4.330.421	2.978.913	4.137.210	3.678.285	3.486.941	4.623.130	5.507.053	360	

Istri vinarstvo napreduje. Tirolska se tudi deli v severno in južno vinarsko okrožje. L. 1906. je izkazala statistika poljedelskega ministerstva na severnem Tirolskem 262 ha vinogradov in 7860 hl pridelka. Izza tega časa je pa vinarstvo v severnem delu skoro prenehalo.

Med posameznimi vinogradniškimi državami je Avstrija na četrtem mestu. Na prvem je Francoska, na drugem Italija, na tretjem Španija. Splošno razlikujemo v Avstriji glede kakovosti vinskega pridelka in vinske trgovine dva glavna dela: severni in južni. Vinarske razmere na severu nas spominjajo na razmere v Nemčiji, na jugu na one v Italiji.

Splošno vidimo in kaže to tudi pregled, na str. 221., da pojema vinogradništvo v onih krajih Avstrije, kjer podnebje ni ugodno, druge pa, kjer je ugodno, se razvija in napreduje. Izmed slovenskih dežel kaže največji napredek Štajerska.

To je v velikih potezah slika avstrijskega vinogradništva. O razmerah v vinski trgovini, osobito pri nas na Slovenskem, kjer se je tudi v tej stroki menda v največjem obsegu na Avstrijskem vkoreninilo združeno mišljenje, ob drugi priliki.

Agrarno vprašanje v Rusiji.

Agrarno vprašanje na Ruskem se razvija vedno bolj kot posledica pomanjkanja zemlje in kmetovalstva. L. 1861. se je odpravilo takozvano »kmetstvo« in takrat so kmetje dobili prvokrat svoja zemljišča, a le jako malo. Z naraščanjem prebivalstva se je kmalu izkazala potreba po zemlji. Plemstvo je razpolagalo z ogromno množino zemlje. In prišlo je do preloma. Vlada je zastopala načelo, da se podelitev zemlje more zvršiti samo na dva načina: ali se razdeli med kmete državno zemljo ali pa store isto tudi veleposestniki. Država bi jo dala brezplačno ali proti malemu izplačilu, od veleposestnikov pa bi se dobila z amortizacijo kupne svote. V ta namen se je l. 1881 osnovala kmečka banka. Po pravilih te banke se je smelo samo toliko zemljišč kupovati, kolikor je imela banka imetja. Tako je bilo leta 1896 do 1904 kupljenih v vsem 905.000 »desjatin« zemlje, prodalo pa se je 627.000. Car Nikolaj je zato l. 1905 odpravil ta paragraf. Banka je dobila širši delokrog. Danes ima ves promet z nakupom in prodajo zemlje v svojih rokah. Posreduje med kmeti in veleposestniki in tudi sama daje zemljišča kmetom kot kredit.

Tako so kmetje imeli že 1905 leta 25 milijonov desjatin zemlje. Ko se je leta 1905 počela ruska revolucija, je to število vedno naraščalo. Še danes je revolucija ponajveč iz agrarnih vzrokov. Vlada in car so se vočigled temu odločili za reforme in sicer v trojni smeri. Najprej bi se velika zemljišča države, carja in velikih knezov kolonizirala s kmeti, ki niso imeli zemljišč, dalje bi se kolonizirala Sibir, in že omenjeni banki bi se dala kompetenca državnega zavoda. Tudi duma se je že bavila z obsežnim študijem teh zakonskih osnov. Banka je kupovala zemljišča, tako da jih ima danes nekaj nad pet milijonov desjatin. Kupovala pa je vsevprek, kjer je do česa prišla, namesto da bi bila kupovala zemljo samo tam, kjer je bilo preveč. Zato je šla prodaja zemlje slabo, in je tako tekom 3 in pol let se prodalo samo 700.000 desjatin zemlje. Banka daje, da preveč ne izgubi, kmetom zemljišča za 25% kupnine v najem. Deficit znaša dozda krog 9 milijonov rubljev.

Takšno je danes stanje agrarnega vprašanja na Ruskem. Vlada in vse ruske stranke delajo na to, da bi se sklenila v dumi nova postava glede nakupa zemljišč za kmete in glede imenovane banke.

Kmetijsko združništvo na Angleškem.

Dočim se je še pred malo leti združništvo na Angleškem in Škotskem le v mali meri razvijalo baš v nasprotju z Irsko, kjer je lepo cvetelo, se je zadnji čas tudi tam začelo krepko širiti. Vzroki za počasni, malenkostni razvoj v prejšnjih letih so različni: na eni strani obdelujejo večino zemlje le najemniki, ki težje prevzamejo obveznosti napram zadrugi, na drugi strani pa ima angleški farmer — v tem slučaju v svojo škodo — veliko nagnenje k samostojnosti in nevezanosti, končno pa moramo iskati vzroke v malem številu malih obratov in v ekstenzivnem načinu gospodarstva. Odkar pa angleški agrarni krogi vidijo lepe uspehe kmetijske organizacije na kontinentu in odkar tudi država ter privatne organizacije pospešujejo naselbinsko politiko, potem katere se pomnožuje število malih kmetovalcev, se je tudi na Angleškem začelo več pozornosti posvečati kreditnim, zavarovalnim in združnim zadevam. Kmetijski urad v ministerstvu daje na eni strani družbi »Agricultural Organisation Society«, katere cilj je snovanje in podpiranje zadrug ter zastopanje njihovih interesov, zdatne podpore, na drugi strani pa tudi sam izdaje poljudne spise

v pouk za razširjenje zadružništva. Ta kmetijski urad je nedavno izdal spis, iz katerega posnemamo pregled o stanju zadrug, kot kmetijskih označenih, katere so bile po zadevnih postavah vpisane do 1. januarja 1909.

Te zadruge se delijo najprej v »produktive Societies« in »distributive Societies«: prve so one, ki pridelke svojih članov kupujejo, jih pod nadzorstvom načelstva pustijo po uslužbencih predelati in jih potem spravijo na trg; večinoma so to mlekarske zadruge za izdelovanje sira in surovega masla, le mali del igra vlogo nakupovalnih zadrug. »Distributive Societies« so pa one, ki oskrbujejo skupni nakup kmetijskih potrebščin ali direktno prodajo pridelkov svojih članov — kmetovalcev. Čisti dobiček pri zadrugah teh dveh vrst se ima po pravilih razdeliti med člane na podlagi in v primeri z množino od njih pri zadrugi nakupljenih potrebščin oziroma zadrugi prodanih pridelkov. Navadno pa se čisti dobiček pridodane rezervnemu zakladu. Zadrug prve vrste — t. j. onih, ki pridelke svojih članov predelujejo — je bilo l. 1908 298, število uslužbencev 1659, tem izplačane plače in mezde so znašale 65'460 fšt (1 fšt = K 24'01), vrednost prodanih pridelkov pa 1,929'540 fšt (približno 48 milj. kron) ter doseženi čisti dobiček 27.878 fšt. »Distributive Societies« sta bili koncem l. 1908 302, ki so imele 600 uslužbencev z 28 179 fšt plač in mezd, vrednost prodanih pridelkov je znašala 1,292.502 fšt (31 m lj. kron) in čisti dobiček 6.080 fšt. Ako precenimo obe kategoriji, je 600 kmetijskih zadrug štelo 79.468 članov in 2267 uslužbencev s plačami in mezdami 93.639 fšt, je znašala svota vplačanih deležev 201.367 fšt in najetih posojil 199.817 fšt — svota posojil je torej zelo manjša nego svota deležev. Skupna svota rezervnih in zavarovalnih skladov je znašala 135.119 fšt, vrednost prodanih pridelkov 3,222.043 fšt (77'3 milj. kron) in doseženi dobiček z obrestovanjem deležev vred 33.958 fšt. Prodaja se je v zadnjih deset letih zvišala pri prvi kategoriji za 336'5%, pri drugi za 296'8%. Blagovni promet je relativno jako velik in hitro narašča.

Poleg teh špeciјelno kmetovalcem služečih asociјacij obstajajo še mestna konzumna društva, ki imajo deloma celo kmetijski obrat, da prodajajo tako pridobljene pridelke (mleko, surovo maslo, sočivje itd.) poleg konzumnega blaga svojim članom. Iz tega doseženi dobiček se navadno ne loči od splošnega, iz ostalih poslovnih panog pridobljenega, in se razdeljuje med člane s tem vred kot dividenda oz. rabat. Konzumnih društev s kmetijskim oddelkom je 69; pridružuje se jim ena podobna od kmetov ustanovljena

zadruga. Bilo je v l. 1908 pri njih 884 oseb uslužbenih, ki so dobivale 46.877 fšt plače in mezd. Vrednost pridelkov, prodanih članom, se je tekom zadnjih deset let zvišala za 116,6%.

Na Angleškem in v Walesu obstojijo tudi zadruge za vzajemno zavarovanje govedi in svinj. Vendar se množijo le počasi. Od leta 1904 do 1909 je naraslo njih število komaj od 53 na 57. Število udeleženih kmetovalcev znaša 3872, premije in drugi dohodki 2117 fšt, odškodnine 2088 fšt in upravni stroški 364 fšt. V letu 1908 je bil torej deficit. Vendar se je v prejšnjih letih nabralo za krog 7868 fšt rezervnih fondov.

Obrtni kredit.

(Dalje).

Med posamezniki, ki so pri obrtnem kreditu kot upniki v veliki meri udeleženi, so menda v manjšini oni, ki dajejo kredit popolnoma brez dobička ali le za neznatno obrestno mero. V večini bodo osebe vseh poklicov in stanov, katere zgodovinska auri sacra fames (sveti — ali prej: prokleti — glad po zlatu), zapeljuje k denarni trgovini. V velikih mestih je vse polno takih poklicnih posredovalcev, pred katerimi bi se naj resni obrtnik stokrat premislil, predno jim pade v roke, kakor ona lisica v Ezopovi bajki pred levjini brlogom: Vidim mnogo stopinj, ki peljejo tja, a nobene, ki bi peljala odtam. Denar kot trgovski predmet v rokah posameznikovih ima poseben čar: uspava vest, zapeljuje k posmehu nad slepoto pravičnosti, izžene iz človeške notrajnosti sočutje z bližnjim in vse čute človečnosti, napolni ga s čudno strastjo, sovražno in nenasitno: razmnoževati brez prenehanja in brez konca oni kup zlata, brez ozira na to, da se ga drži nesreča in trpljenje, kletve in solze.

III. K denarnim zavodom, ki zadovoljavajo potrebam obrtnega in trgovskega kredita, računamo:

1. **Posojilnice**, imenovane po njih ustanovniku Schultze-Delitzscheve. Nanje se obračajo s svojimi kreditnimi potrebami predvsem manjši trgovci in mali obrtniki. Posojilnica, kot samopomočno podjetje, sloneče na vzajemnosti, more s kreditom služiti seveda le svojim članom, od kojega pravila v zadevi **osebnega kredita** ni izjeme. Visokost posojila določuje uprava posojilnice po

premoženjskih in osebnih razmerah dolžnikovih in njega porokov, ki morajo praviloma istotako biti člani posojilnice.

Kočljiva stvar je pri kreditu v posojilnicah seveda **jamstvo članov**: Od l. 1873. se smejo posojilnice snovati le kot pridobitne in gospodarske združitve na podlagi postave iz tega leta; njenim predpisom so se v ostalem podredile tudi nekatere posojilnice, osnovane v prejšnjih letih kot društva, pri katerih je bilo jamstvo omejeno samo na članske deleže. Zakon iz l. 1873. pa pripušča posojilnice **z neomejenim** ali pa **z omejenim** jamstvom, in sicer z nekolikokratnim, najmanj pa z dvakratnim jamstvom.

Ni nam treba pojasnovati, kako nevarno postane lahko članstvo osobito v posojilnicah prve vrste, ako se v njih ne gospodari razumno, vestno in pošteno. Razni slučaji nam kažejo žal skoro vsak mesec zdaj v večji zdaj manjši meri — a vedno žalostno sliko posledic slabega gospodarstva. Pa tudi pri posojilnicah z omejenim jamstvom ni kredit brez znatnega rizika: visokost kredita se tu splošno določuje po številu članskih deležev; čim večji kredit se komu dovoli, tem večje število deležev mora prevzeti; čim večje pa je število njegovih deležev, tem večji je tudi njegov riziko. Ta nevarnost bi morala siliti člane posojilnic, da se za razmere v zavodih zanimajo in upravo izroče le osebam izkušnim, v posojilništvu in knjigovodstvu večjim, in poleg tega neomadeževanim in zanesljivim. Marsikaj slabega lahko odstrani tudi postavna strokovna revizija, ki jo določa zakon iz l. 1903. Še več pa ima storiti pravilna vzgoja ljudstva: navajanje k tenkočutni vestnosti tako v lastnih zadevah kakor v zadevah, katerih upravo nam je poverilo zaupanje sodržavljanov. To je nujno potrebno, kajti zavodi te vrste bodo še dolgo časa pri nas najznamenitejši tip kreditnih zavodov za potrebe ljudskih vrst, gospodarski manj krepkih: malega obrtništva in deloma tudi malega kmeta. Naše trgovske banke imajo še premalo razvito mrežo podružnic, zato se mora mali obrtnik in mali trgovec zadovoljevati z ljudskimi bankami — posojilnicami. A baš zato je dolžnost splošnosti, skrbeti, da se v njih končno po tolikih izgubah uživi razumna in vestna uprava.

Narodnogospodarski pomen naših posojilnic za obrtni kredit spoznamo, ako pregledamo številke, ki nam kažejo njih današnje stanje glede vlog in glede osebnega ter hipotekarnega kredita.

(Nadaljevanje sledi.)

PODLISTEK.

Ljubezen do rodne grude.

Iz cikla **Jana Klecande**: »Pripovedke o agrarnem programu«.
Prevedeno iz češčine.

Da ne pozabim na najvažnejšo reč, povem takoj tu, da se je to zgodilo prilično leta 1890., torej kmalu po onem velikem političnem viharju, ki je pripomogel Mladočehom pri znamenitih »kmetskih volitvah« do prve velike zmage.

Šel sem po cesti nekje visoko na češkem severu. Lahko bi povedal kje, a ne povem, ker bi, kar bo čitatelj pozneje razumel, takoj jutri nemški »Volksrat« poslal tja svojega ravnatelja.

Ker sem imel znamenito mapo, priporočano od časnikov kot izboren izdelek češke kartografije, je bilo popolnoma razumljivo, da nisem mogel dobro spoznati, kje pravzaprav sem. Vedel sem samo toliko, da je tu nekje črta narodne meje, ki bi si jo naši mili sosedje drugega deželnega jezika želeli označeno ne s točkovanjo črto na mapi, ampak z nekakim železnim plotom, če že ne popolnoma s »kitajskim zidom«, ki bi ga ne smel Čeh prestopiti nikdar, Nemec pa na ljubo nekaki enakopravnosti kadar bi se mu zljubilo.

Bilo je popoldne v soparnem poznem poletju, v poljih in daleč okrog nikogar, ki bi ga lahko vprašal, samo ta mapa, ki je pa nisem vprašal. A vedel sem, da je tu nekje zadnja češka in prva nemška vas.

Navžil sem se razkošnega razgleda na prekrasno okolico, s katerim se odlikujejo kraji na meji, začel sem se baviti z botaniziranjem, ki je moje veselje. Priložnost za to je bila zapeljiva, kajti v žitu, okrog katerega sem šel, je bilo več pestrobarvnih cvetov nego kruhonosnih klasov in krompirišče se je kar lesketalo v najrazličnejših cvetih.

Ko sem hodil precej časa ob polju po eni strani ceste, sem pomislil, da bo morda na drugi strani še lepše. Ali kako sem bil razočaran! V poljin na drugi strani ceste nisem opazil niti enega cveta, in takoj sem videl, da je tu žito dokaj bujnejše — skratka da je tu vse bolj rodno, dasi je zemlja ravno takšna kot na oni strani.

Še sem o tem premišljeval, ugibajoč, da je tu morda kako veleposestvo, kar se prikaže na meji na oni zapleveljeni strani človek.

Videl sem, da je manjši gospodar, in ko sem se spustil z njim v razgovor, sem izvedel, da se je pri pregledu svojih polj tu na meji malo odpočil.

»Kje da ste?« je ponovil moje vprašanje. »Oh gospod, tukaj ste ravno na narodni meji. Tu se bijemo z Nemci za vsak kos češke zemlje. Baš do te ceste so naša češka tla in tule za tem brežičkom je češka vas — Ujezd. Na drugi strani to je že nemško polje in spada pod B...dorf.«

»Torej ste vi tu kot na sprednji straži«, sem pripomnil pohvalno, spoznavši, da imam pred seboj jako zavednega človeka. »In branite nam jo dobro, to našo drago češko zemljo?«

Vzravnal se je ponosno, a ne ošabno. Njegov izraz se mi je prikupil.

»Le vprašajte, kogar hočete v okolici, in povsodi vam povedo, da se iz Ujezda nihče ne raznarodi, nihče ne proda niti pedi zemlje Nemcu, nihče ne izda naše češke stvari... Imamo tu dovolj revščine... saj vidite, da naša polja niso preveč rodovitna, ali vsak se upa pošteno preživeti...«

»No vidite, oče, to mi ugaja, da se držite tako krepko«, sem ga pohvalil resno, »a ena reč me je iznenadila. Na tej strani ceste je vse le rdeče in belo v polnem cvetju, dočim sem našel tam na drugi strani komaj na meji kak cvet...«

»Ej tak nemški škrtelj«, je zmajal očka nezadovoljno z glavo. »Ta še cvetlici ne privošči, da bi rasla. Najrajši sam vse požre.«

»In vi? Vi imate radi, če vam plevel, kokolj in razne druge rastline onesnažijo žita ali vam udušijo krompir?«

»No da, poseben užitek to ravno ni, ali kaj hočete, če Bog to pusti rasti«, je mahnil flegmatično z roko. »A kako, gospod?«, je vprašal z začudenim usmevom. »Vam se to ne dopade? In vendarle v tej soparici za cveticami skačete in — kakor vidim — jih celo nabirate?«

»I no, zbiram, ker krasni cvet prija očesu. Ali pa veste, da vi to mojo zabavo — pa ne da bi mi vzeli zato klobuk — drago plačate?«

Ozrl se je name začudeno in ni takoj razumel. »V resnici, očka«, sem nadaljeval toplo, ker imam že nekaj govorniškega v sebi. »Koliko bi Vam tu zraslo krompirja, ko bi ne bilo plevla.

Rad imam cvetlice, ali če preračunam, kako drago vam pridejo, se mi dopade polje tega nemškega stiskača še bolj ...»

Očka se je resno zamislil. Očividno sem ga opozoril na nekaj, o čemur resno razmišljati mu dozda niti na misel ni prišlo. A zopet je flegmatično zamahnil z roko. »Imate morda prav ... A kaj storiti?«

»Tega vam jaz ne bom razkladal, ker to vi kot kmetovalec boljše veste ko jaz. Mislim si pa, da vaši otroci pred šolo in po šoli mnogo časa potratijo, in da bi jih lahko včasih poslali semkaj pulit plevela, če že ne veste druge pomoči ...«

»Hm, o tem bi lahko govoril z gospodom učiteljem«, je djal očka končno.

»Pogovorite se ž njim, a veste kako? Recite mu, da je bil tu neki gospod iz Prage in da se je jako čudil temu nerazumnemu obdelovanju polj ter je vprašal glede gospoda učitelja in šole. Gotovo vem, da od vaših otrok nobeden ne zna, kako se imenuje n. pr. to, kako ono itd.«

»Kako bi to znali? Še jaz sam ne vem ...«

»In kako vendar temu pravite?« »

»Kako bi naj temu rekli? Vendar ne bomo s tem govorili ... No, pravimo: gorka trava, smrdeča trava ... različno. A kak pomen naj ima? ... Nič ...«

»No vidite, in vi pravite, da to zemljo dobro branite, pa še ne veste, kaj na nji raste«.

Videl sem, da postaja očka, čuteč, da je prišel malo v slabo luč, nekoliko zlovoljen. In ker mi je znano, da je dobro, če govornik pravočasno neha, sem takoj končal.

»No pa saj vem, da ste tu korenjaki in dobri rodoljubi in da nam bote obranili to zemjo; a če bom čez leto dni zopet hodil tu okrog, bom rad pogledal, kako bo kaj tu ...«

Krepko sva si stisnila roki kot dobra prijatelja, in šel sem. Očka, nekoliko v zadregi, je popolnoma pozabil me vprašati, kakor se mi je to že večkrat zgodilo: »A dovolite, odkod ste vi in kdo, da človeka kar tako na cesti primete in mu začnete zmivati glavo?«

(Konec prihodnjič.)

Zadružne in gospodarske vesti.

Drugi avstrijski zadružni shod na Dunaju se vrši 14. in 15. t. m. O zborovanju bomo prinesli obširno poročilo. Celjsko Zadružno Zvezo zastopata člana načelstva dr. Božič in dr. Kalan.

Zakon proti razkosavanju zemljišč na Bavarskem. Na Bavarskem je končno sprejet zakon proti razkosavanju zemljišč, ki ima za kmečki stan tri važne določbe. Po zakonu se mora vsako prodajo zemljišča naznaniti oblastem, prodajalec ima pravico zahtevati proti povrnitvi kupnine zemljišče nazaj, posojilnice in hranilnice kakor tudi občine imajo pri prodaji med kupci prednost. Samoobsebi umevno je, da je od strani židovskih prekupcev bila močna opozicija proti zakonu. Bavarska poslanska zbornica je sprejela zakon z 106 glasovi proti 12. Sedaj je zakon sprejel tudi državni svet, s čemur je postal pravomočen. Državni svet je sprejel zakon z 38 proti 28 glasovom. Močna opozicija proti zakonu kaže, kako hud boj se je bil proti razkosavanju zemljišč, ki je nekaterim oderuškim bogatašem obrt. Državni svetnik prof. Preysing je na pr. ugovarjal kot vodja opozicije, da novi zakon posega v pravice svobodnega razpolaganja s svojim imetjem. Zakon proti razkosavanju zemljišč je z narodno-gospodarskega stališča popolnoma upravičen, ker ovira, da ne postane kmečki stan popolnoma proletarski. Največja pa je bila opozicija proti kupni prednosti Rajfajzenovih posojilnic, češ, da bo s tem padla vrednost posesti. Ugovor temu je, da kmečke posesti niso nobeno blago, usnje ali pa kako kolonijalno blago, ki roma iz rok v roko in brez prekupcev zemljišč bo lahko živila država kakor tudi kmečki stan. Konservativne stranke na Bavarskem pa tudi nameravajo ustanoviti centralno posojilnico, ki naj bi skrbela, da imajo kmetijske podružne posojilnice vedno na razpolago dovolj kapitala, da morejo vršiti nalogo, ki jim jo nalaga novi zakon. Tudi v posameznih kronovinah v Avstriji je dobro razvito Rajfajznovo posojilništvo, čegar pomen bi postal znatno večji, ako bi se mu izročila taka naloga, kot na Bavarskem. Ako bi se Rajfajznovkam dovolilo, dajati tudi hipotekarni kredit, bi se storil v Avstriji velik korak naprej in doseglo bi se, da bi uspešno deloval tudi enak zakon v Avstriji, kadar bi se sklenil.

Občni zbor »splošne zveze avstrijskih kmetijskih zadrug na Dunaju« se je vršil 13. sept. 1910 na Dunaju.

Prašenje namesto škropljenja. Znameniti ogrski vinogradnik baron Emerik Fechtig v Tiszaughu je že več let razmišljal in delal poskuse, da bi iznašel sredstvo, ki bi moglo nadomestiti precej neprilичno škropljenje vinogradov zoper peronosporo. To se mu je tudi posrečilo. Pod imenom »Pulvazuro« je iznašel prah, ki ima, če se ga potrosi na trs, isti učinek ko škropljenje. Prah vsebuje bakreni vitriol v sublimiranem stanju. Je kakor moka fin, se razprši v zraku, kakor lahek oblak, se vsede na vse dele trsa in trti ne škoduje. Napravil se je poskus na eni parceli: trs je ostal popolnoma zelen, dočim so vse ostale parcele postale žrtev peronospore. Posebna komisija je preskušala učinek tega novega in praktičnega sredstva in uspeh je bil ugoden. Prednosti rabe tega prahu so: 1. enak učinek zoper peronosporo; 2. manjši stroški nego pri škropljenju, ker se rabi za katastralni oral komaj 8 — 10 kg prahu; 3. vode ni treba, katero je pri škropljenju včasih treba ure daleč dovažati; 4. postopanje je mnogo enostavnejše in prijetnejše nego škropljenje. Podrobna pojasnila radevolje daje izumitelj sam.

II. poučni tečaj za kmetijsko združništvo priredi »splošna zveza avstrijskih kmetijskih zadrug« od začetka januarja do konca aprila l. 1911. Prijave za udeležbo je treba poslati do najkasneje konca oktobra t. l. na »splošno zvezo a. k. z.« na Dunaj, I. Schauflergasse 6. Pripomniti je predizobrazbo in dozdajne službe, spričevala, reference itd.

Pri »Zadružni Zvezi v Ljubljani« je bilo koncem l. 1909 včlanjenih: 355 kreditnih, 87 kmetijskih, gospodarskih in konzumnih, 51 mlekarskih, 11 živinorejskih, 9 vinarskih in nekaj drugih zadrug, vsega skupaj 543. Koncem junija t. l. pa jih je bilo 573. Denarni promet je znašal v letu ustanovitve K 5,167.557'28. l. 1909 pa K 105,500.991'72. Zveza ima podobore v Mariboru, Splitu in Celovcu. Ti imajo izvrševati organizatorično delo in revizijske posle. Za Istro ima Zveza samostojno revizijsko pisarno v Pulju.

Iz zadružnega koledarja. 10. do 19. sept.: Švicarska kmetijska razstava v Lausanne. 14. in 15. sept.: II. avstr. kmet. združno zborovanje na Dunaju. 17. do 20. sept.: Razstava avstrijskih državnih konjušnic. 19. do 22. sept.: Mednarodni kongres kmetijskih zadrug in za znanstvo o kmečkem prebivalstvu v Bruslju. 20. sept.: Deželni kongres ogrskih kmetov v Nyiregyhazi. 22. sept. do 2. okt.: Kmetijska jubilejna razstava v Monakovem.

26. sept.: Osrednji zbor kmetijskega društva za Bavarsko v Monakovem.

Internacionalna denarna edinica. Berolinski profesor Vilim Ostvald namerava na internacionalnem trgovinskem in bankarskem kongresu propagirati uvedbo obče denarne edinice. On predlaga, kakor svetovno denarno edinico 1 gram čistega zlata, ki bi imel vrednost 3'44 frankov, ali 2'79 mark, ali 2'94 kron. — Vsprejem tega načrta bi mnogo koristil na svetovnem trgovinskem trgu. No, težko da bo predlog vsprejet, ker Angleži nasprotujejo taki uvedbi.

Kam pridemo? Žalostni dnevi in vedno žalostnejši prihajajo nad posestnike. Vedno bolj in bolj se selijo delavne moči iz domovine, da gredo v tujih deželah ropat zemljo njenih skritih zakladov. Reven je, kdor nima ničesar, a ravno tako reven je oni, ki ima kaj, pa ne more vsega opraviti sam. Težke skrbi mu rojijo v trdnem čelu, skrb, kaj naj dela sam, kako naj opravi vse. Treba je kositi, orati, sejati, mlatiti in tako naprej, a on je sam. Dobiti ni družega nego par sključenih plevic in še te za drag denar. Pustiti mora to in ono, ki bi mu še prineslo kronico v toli potrebno mošnjo. Pošilja okoli, sam teka od koč do koč, a vse zaman. Hlapca že ni imel par let; rad bi mu plačal 250 K, samo, da bi zaslužil to ime, a tudi za ta denar ga ne dobi. Vse gre v tuje kraje, tam prodaja življenje za denar, pride domov slab, bolan, solnči se še nekaj mesecev pred hišo ter hira. Za domačo grudo ni delavcev, dasiravno pravi pesnik: »Slovenec, tvoja zemlja zdrava, za pridnega nje lega najprava!«

Opomniti pa je še tudi treba, da se je prikradla med naš narod tudi kuga, kakršne naši očetje niso poznali. Fantje pridejo domov, pripovedujejo, koliko so zaslužili, ne povedo pa, kako so jih zaslužili, koliko so trpeli, koliko si pritrgali. In domačini rajši polegajo po kočah in stradajo zraven ter sanjajo o boljših časih. Kuga, ki se je zadnja leta vgnezdila v naše ljudstvo, je ošabnost v spremstvu lenobe. To bedno življenje kmetovalcev in na vsak način udobnejše življenje delavcev v domovini naj si ogledajo oni, ki imajo vpliv do mase, da ne pridemo sčasoma vsi na beraško palico.

Polenčan.